

# Correctievoorschrift VWO

# 2017

tijdvak 2

## geschiedenis

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

### 1 Regels voor de beoordeling

---

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.  
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

## 2 Algemene regels

---

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.  
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.  
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.  
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.  
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.  
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

### 3 Vakspecifieke regels

---

Voor dit examen kunnen maximaal 70 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als gevraagd wordt naar het noemen van één van de negenenveertig 'kenmerkende aspecten', is een letterlijke weergave daarvan niet vereist. Er kan in de regel worden volstaan met een juiste omschrijving van het 'kenmerkend aspect' of van dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

### 4 Beoordelingsmodel

---

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

#### Door de tijd heen

---

1 **maximumscore 2**

De juiste volgorde is:

5, 3, 6, 4, 1, 2

*Opmerking*

*Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.*

## Prehistorie en oudheid

---

### 2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De instelling van een raad van archonten uit verschillende bevolkingsgroepen bevordert de ontwikkeling van democratie, omdat hierdoor meerdere delen van de Atheense samenleving vertegenwoordigd zijn (en daardoor betrokken worden / zich betrokken voelen bij het bestuur) 1
- De instelling van een raad met meerdere archonten (tien) / een raad met archonten met een aanstelling voor één jaar, voorkomt dat één persoon alle macht naar zich toetrekt (waarmee de inspraak van de burgers beter wordt gewaarborgd) 1

### 3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Door 'de ontwikkeling van het christendom als monotheïstische godsdienst' was het christendom staatsgodsdienst in het Romeinse Rijk geworden (waardoor heidense feesten / feesten ter ere van Zeus, zoals de Olympische Spelen, verboden werden).

*Opmerking*

*Alleen als een kenmerkend aspect uit de Oudheid in een juiste verklaring wordt verwerkt, worden 2 scorepunten toegekend.*

## De middeleeuwen

---

### 4 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De uitbreiding van het hofstelsel ging samen met een toename van de horigheid / een afname van het aantal vrije mannen dat beschikbaar was voor de rechtbank 1
- Door de feodalisering van het bestuur nam de invloed van de edelen toe (waardoor zij ook in de rechtbanken meer plaatsen op konden eisen) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**5 maximumscore 2**

Kern van een juist antwoord is:

Omdat uit de bron blijkt

- dat de burgers de nieuwe graaf slechts onder voorwaarden aanvaarden / de burgers in ruil voor het aanvaarden van de graaf een privilege ontvangen, illustreert de bron de opkomst van de stedelijke burgerij 1
- dat de burgers trouw zweren aan de graaf / de burgers de leeneed afleggen, illustreert de bron het vasthouden aan feodale verhoudingen 1

## Vroegmoderne tijd

---

**6 maximumscore 3**

Kern van een juist antwoord is:

bij 1:

- Henry VIII scheidde zich af van de Rooms-Katholieke Kerk, wat past bij 'de protestantse reformatie' 1

bij 2:

- Gilbert ging op ontdekkingsreis, wat past bij 'het begin van Europese overzeese expansie' / 'het veranderende (...) wereldbeeld van de Renaissance' / 'het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling' 1

bij 3:

- Elizabeth steunde de opstandige gewesten (waarmee ze de Republiek hielp) wat past bij 'het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat' 1

*Opmerking*

*Als hetzelfde kenmerkend aspect meer dan één keer gebruikt wordt, wordt niet meer dan 1 scorepunt toegekend.*

**7 maximumscore 2**

Kern van een juist antwoord is:

- De naam Contrareformatie suggereert dat het de bedoeling was de Reformatie te bestrijden 1
- Veel van de maatregelen die in Trente werden genomen waren erop gericht een einde te maken aan de misstanden binnen de kerk / waren ontstaan vanuit een zelf gevoelde noodzaak 1

Vraag	Antwoord	Scores
<b>8</b>	<p><b>maximumscore 2</b></p> <p>Kern van een juist antwoord is:            Doordat Filips de edelen verantwoordelijk achtte voor de Beeldenstorm / de edelen een verzoek hadden ingediend tot opheffing van de kettervervolgung / het Smeekschrift hadden ingediend / te laat ingrepen om de orde te herstellen, vertrouwde hij hen niet meer (waardoor hij een nieuwe eed noodzakelijk vond).</p>	
<b>9</b>	<p><b>maximumscore 4</b></p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Beide verslagen lijken niet geheel betrouwbaar, omdat beide auteurs behoorden tot een van de partijen, wat invloed zal hebben op hun verslag van de gebeurtenissen</li> <li>• Het verslag van Hortensius lijkt toch betrouwbaarder, omdat de auteur ooggetuige was / zijn verslag meer (controleerbare) details bevat, terwijl het niet duidelijk is of Mendoza daadwerkelijk ter plekke was / Mendoza het optreden van het Spaanse leger wil rechtvaardigen</li> </ul>	<p>2</p> <p>2</p>
	<p><i>Opmerking</i>  <i>Alleen als in een juiste afweging op beide bronnen wordt ingegaan, worden 2 scorepunten toegekend.</i></p>	
<b>10</b>	<p><b>maximumscore 2</b></p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Holland en Zeeland waren in 1572 in opstand gekomen / de enige gewesten die in maart 1574 nog in opstand waren (en moesten de belastingen verhogen om de oorlog te betalen)</li> <li>• De Opstand werd (voor een deel) gevoerd om de vrijheid / soevereiniteit van de gewesten te handhaven, nu werd die vrijheid aangetast door de noodzaak tot het maken van gezamenlijke afspraken (waarbij de gewesten hun soevereiniteit opzij moeten zetten)</li> </ul>	<p>1</p> <p>1</p>
<b>11</b>	<p><b>maximumscore 3</b></p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Het doel van de missie was het zoeken van een staatshoofd / vorst (nodig na het afzweren van Filips II in 1581 in het Plakkaat van Verlatinge)</li> <li>• In de brief stelt Aysma dat er te weinig centraal gezag is / dat het militaire en burgerlijk bestuur in één hand moeten komen (wat in de latere Republiek niet doorgevoerd wordt)</li> <li>• Dit loopt vooruit op het latere conflict tussen stadhouder (Maurits) en raadspensionaris (Van Oldenbarnevelt) tijdens het Bestand over het politiek-militaire beleid</li> </ul>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
<b>12</b>	<b>maximumscore 2</b> Voorbeeld van een juist antwoord is: Deze brief kan in verband gebracht worden met: <ul style="list-style-type: none"> <li>'de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de Klassieke Oudheid', vanwege de verwijzing naar de Romeinse tijd</li> <li>'de bijzondere plaats in staatkundig opzicht van de Nederlandse Republiek', vanwege de verwijzing naar het burgerlijke karakter van het bestuur</li> </ul> <p><i>Opmerking</i> <i>Alleen als een kenmerkend aspect uit de zestiende of zeventiende eeuw op een juiste manier wordt verbonden aan de bron, wordt 1 scorepunt toegekend.</i></p>	1 1
<b>13</b>	<b>maximumscore 2</b> Voorbeeld van een juist antwoord is: voor Frankrijk: <ul style="list-style-type: none"> <li>De ideeën van Voltaire werden door de Franse regering zo gevaarlijk gevonden dat zij diplomatieke actie ondernam om een uitgave ervan in het buitenland te verhinderen</li> </ul> voor de Republiek: <ul style="list-style-type: none"> <li>Het verspreiden van de ideeën van Voltaire was wel mogelijk in de Republiek (zoals blijkt uit de uitgave in 1773 / de actie van het Maastrichtse stadsbestuur)</li> </ul>	1 1
<b>14</b>	<b>maximumscore 2</b> Kern van een juist antwoord is: <ul style="list-style-type: none"> <li>De bewondering van Catharina de Grote voor (het gedachtegoed van) Voltaire sloeg om in afwijzing</li> <li>wat verklaard kan worden doordat in 1792 de Franse Revolutie plaatsvond (waaruit zij de conclusie trok dat de opvattingen van Voltaire gevaarlijk konden worden)</li> </ul>	1 1
<b>15</b>	<b>maximumscore 3</b> Voorbeeld van een juist antwoord is: <ul style="list-style-type: none"> <li>Uit de bron blijkt dat de opstellers doen alsof de Republiek een bestuur had dat het volk vertegenwoordigde</li> <li>maar in werkelijkheid vertegenwoordigde het bestuur vooral de bovenlaag (van regenten en adel)</li> <li>De visie van de opstellers van deze verklaring past in die tijd, omdat zij opvattingen verwoordden die aansluiten bij het 'verlicht denken' over het bestuur (een regering moet het volk vertegenwoordigen)</li> </ul>	1 1 1



Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

## Moderne tijd

---

**16 maximumscore 3**

Kern van een juist antwoord is:

- Willem II steunt de Belgische koning / stopt de steun aan de orangisten in België (wat een verandering is met de strijd die Willem I voerde tegen de onafhankelijkheid van België na 1830) 1
- In 1848 vinden (liberale) revoluties plaats, Willem II steunt de Belgische koning om de positie van de liberalen te verzwakken / zijn eigen positie te beschermen 2

*Opmerking*

*Alleen als er verwezen wordt naar de revolutionaire sfeer in 1848 worden scorepunten toegekend.*

**17 maximumscore 3**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De democratisering in Nederland werd bevorderd omdat door de verlaging van de census meer mannen / burgers kiesrecht kregen 1
- Vrouwen hadden voor 1887 geen kiesrecht en dat bleef zo 1
- De toevoeging wijst erop dat wat in 1848 nog vanzelf sprak, (namelijk dat vrouwen geen kiesrecht konden hebben) veertig jaar later moest worden vastgelegd omdat de emancipatiebeweging voor vrouwen op gang was gekomen / er discussie was ontstaan over de positie van vrouwen 1

**18 maximumscore 2**

Kern van een juist antwoord is:

- Bismarck geeft hier aan dat hij net als de nationaal-liberalen (vanaf 1848) streeft naar vestiging van een nationale staat 1
- Bismarck kondigt hier aan dat hij met ijzer en bloed de grenzen van Pruisen wil verruimen, wat gebeurd is in bijvoorbeeld de Frans-Duitse oorlog (van 1870–1871) 1

**19 maximumscore 1**

Uit het antwoord moet blijken dat de grote tegenstellingen tussen Duitsland en Frankrijk / het Franse revanchisme (na de Frans-Duitse oorlog) hebben bijgedragen aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Vraag	Antwoord	Scores
<b>20</b>	<b>maximumscore 3</b>	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Met deze fotocollage waarschuwt Heartfield voor de toenemende aanhang van de oude elite / de opkomst van extreemrechtse groeperingen die de oorlog verheerlijken, omdat zij (als zij aan de macht komen) Duitsland opnieuw in een oorlog zullen storten / veel jonge Duitsers de dood in zullen jagen in een nieuwe oorlog</li> </ul>	2
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• wat hij duidelijk maakt door kindsoldaten langs de skeletten van hun dode vaders (die in de Eerste Wereldoorlog gesneuveld waren) te laten marcheren (onder leiding van een generaal uit de Eerste Wereldoorlog) / door de verwijzing naar 1914 (het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog) in de titel <i>Na 10 jaar: vaders en zonen</i></li> </ul>	1
<b>21</b>	<b>maximumscore 3</b>	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	bij 1:	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• In 1933 won de NSDAP de verkiezingen in Duitsland / kwam de NSDAP aan de macht en werden communisten / critici van het regime als Heartfield vervolgd en vluchtte Heartfield naar Praag</li> </ul>	1
	bij 2:	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• In 1938 nam Hitler een deel van Tsjechoslowakije in (zoals met de Conferentie van München was toegestaan) waardoor Heartfield (als communist / criticus van het regime) zich niet meer veilig voelde in Praag (en daarom naar Londen vluchtte)</li> </ul>	1
	bij 3:	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• In 1950 bood de communistische DDR voor (de communist) Heartfield een veilige thuishaven</li> </ul>	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Na de Tweede Wereldoorlog nam in West-Europa / Groot-Brittannië het anticommunistische sentiment toe / ontstond de Koude Oorlog, waardoor voor de communist Heartfield de communistische DDR veiliger leek (en verhuisde hij naar de DDR)</li> </ul>	1
<b>22</b>	<b>maximumscore 3</b>	
	Een juist antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Uit de bron blijkt dat Duitsland te maken had met groeiende voedseltekorten (en daardoor met mogelijke onrust onder de bevolking)</li> </ul>	1
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• zodat de voedselvoorraden van de Sovjet-Unie moeten worden veroverd om de tekorten aan te vullen</li> </ul>	1
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Een ander motief is het anticommunisme / het racisme van de nazi's (waarvoor de communistische Sovjet-Unie / het Slavische Oost-Europa mocht worden onderworpen)</li> </ul>	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**23 maximumscore 2**

Kern van een juist antwoord is, dat de moderne oorlogsvoering een totale inzet / inzet van de hele bevolking nodig maakte, ook van het thuisfront. Daardoor was het van groot belang dat de bevolking door wilde blijven vechten (wat nagegaan werd door opinieonderzoek).

**24 maximumscore 2**

Kern van een juist antwoord is:  
De naamsverandering van 1947 is te verklaren vanuit de Koude Oorlog, waardoor het eren van een communist niet meer paste bij het (anticommunistische) beleid van de Westelijke mogendheden in Duitsland.

**25 maximumscore 4**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met de weergave van (twee van de volgende): 2
  - de kinderen / Europese landen die zich vermaken op een (Amerikaanse) kermis
  - de kinderen / Europese landen die zich te goed doen aan de Marshallhulp
  - Joegoslavië / Tito / het jongetje dat onder dwang wordt meegetrokken / niet op de kermis mag zijn (van zijn ouders)
- geeft Jordaan de mening weer dat de Sovjet-Unie Joegoslavië dwingt af te zien van deelname aan het Marshallplan / lidmaatschap van de NAVO / dat er sprake is van een ongelijke (machts)verhouding tussen de Sovjet-Unie en Joegoslavië 1
- De Sovjet-Unie wil hiermee voorkomen dat de Verenigde Staten controle krijgen over (Oost-)Europa / Joegoslavië / gebieden die voor de Sovjet-Unie tot hun invloedssfeer behoorden 1

*Opmerking*

*Alleen als de mening van de tekenaar juist wordt weergegeven, worden scorepunten toegekend aan juiste verwijzingen naar de prent.*

**26 maximumscore 2**

Kern van een juist antwoord is:  
Het verband dat Jordaan suggereert (omdat hij ze op dezelfde kermis afbeeldt) is, dat de Marshallhulp en de NAVO twee kanten zijn van de Amerikaanse containmentpolitiek / passen bij de bestrijding van het communisme in Europa.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**27 maximumscore 3**

Kern van een juist antwoord is:

- SALT-I ging over de vermindering van (kern)wapens en troepen van zowel de Verenigde Staten als van de Sovjet-Unie 1
- De Nederlandse regering / De Jong vreest dat de Amerikanen vanwege SALT-I (en de daardoor verminderde spanning) hun troepen / hun nucleaire bescherming in Europa zullen verminderen (wat de veiligheid van Nederland in gevaar zou kunnen brengen) 1
- Deze reactie past bij de Koude Oorlog omdat daarin het blokdenken / het machts-evenwicht tussen Oost en West / de dreiging van een atoomoorlog ervoor zorgde dat elke verandering van dit evenwicht gevaarlijk wordt gevonden 1

**28 maximumscore 2**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De foto past bij de paragraaf over de jaren 1950, omdat geprobeerd wordt klanten te trekken met een televisietoestel, dat in de jaren 1950 nog zo bijzonder is dat mensen ervoor naar de snackbar komen 1
- De foto past niet bij de paragraaf over de jaren 1970, omdat het bezit van een televisietoestel door de toenemende welvaart normaler is geworden (zodat je er niet meer voor naar een snackbar hoeft te gaan) 1

**29 maximumscore 2**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Omdat de inkomsten / lonen sterker stijgen dan de kosten van levensonderhoud houden mensen meer over, wat past bij 'de toenemende westerse welvaart vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw'.

## 5 Aanleveren scores

---

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 26 juni.

## 6 Bronvermeldingen

---

- bron 1 ontleend aan: P.J. Rhodes, *The Greek City States, a Sourcebook*, New York 2007<sup>2</sup>, pag.125
- bron 2 Galbert van Bruggge, *De moord op Karel de Goede*, vertaald door Albert Demyttenaere, Leuven z.j., pag. 188
- bron 3 ontleend aan: Bernardino de Mendoza, *Comentarios de lo sucedido en las guerras de los Payses Baxos desde el año de 1567 hasta el de 1577*, Madrid 1592, pag. 172r-172v  
<http://bib.cervantesvirtual.com>
- bron 4 Lambertus Hortensius, *De opkomst en de ondergang van Naarden*, Utrecht 1866, pag. 37-39 en 131-139
- bron 5 Jan van den Broek, *Groningen een stad apart, over het verleden van een eigenzinnige stad 1000-1600*, Groningen 2007, pag. 576
- bron 6 ontleend aan: Thomas Poel, *The Democratic Paradox, Dutch Revolutionary Struggles over Democratisation and Centralisation (1780-1813)*, Utrecht 2007, pag. 52
- bron 7 [http://www.dbnl.org/tekst/\\_ned017198001\\_01/\\_ned017198001\\_01.pdf](http://www.dbnl.org/tekst/_ned017198001_01/_ned017198001_01.pdf) pag. 234
- bron 8 ontleend aan: <http://germanhistorydocs>
- bron 9 Dans op de vulkaan, *Kunst en leven in de Republiek van Weimar*, Zwolle 2013, pag. 81
- bron 10 ontleend aan: Alex J. Kay, *Exploitation, Resettlement, Mass Murder: Political And Economic Planning for German Occupation Policy in the Soviet Union, 1940-1941*, New York 2006, pag. 64, noot 14
- bron 11 <http://collectie.atlasvanstolk.nl>, Atlas van Stolk, inventarisnummer: 51015 (Vrij Nederland 1949.08.27)
- bron 12 K. van der Wijngaart, *Bondgenootschap onder spanning*, Hilversum 2011, pag.74
- bron 13 Huub Wijfjes (ed.), *Omroep in Nederland, Vijfenzeventig jaar medium en maatschappij, 1919-1994*, Zwolle 1994, pag. 312